

Husiti na Slovensku I.

Redakcia

3. júna 2019 ✚ História ✚ Slovenské dejiny

74 rokov spoločného štátu Čechov a Slovákov zanechalo v našich dejinách, okrem niektorých pozitív, nevídané nánosy politickej a ideologickej mytológie. K jednému z ideologických mýtov patrila aj rozprávka o dobrých husitoch. Tá oscilovala od liberálnej až po komunistickú podobu, ale vždy bola protežovaná štátom ako pozitívna udalosť. Národná pamäť Slovákov, ktorá im zanechala podobu husitských vpádov v úplne inom svetle bola cielene potláčaná. Husiti boli oficiálne prezentovaní ako: šíritelia bratstva medzi Čechmi a Slovákami, bojovníci za všeslovanské zbratanie, ako milovníci slobody bojujúci proti tmárskej Cirkvi, či ako stredovekí sociálni pracovníci bojujúci proti pánskemu útlaku. Reálny obraz banditov, lúpežníkov a sektárskych heretikov bol zatajovaný.

Dve ukážky z kníh slovenských historikov nám poslúžia na vytvorenie si jasnej predstavy o husitských „spanilých jздách“ na Slovensko.

Vpády českých husitov na Slovensko

František Hrušovský

Ale ťažké pohromy stíhali Slovensko vtedy, keď Žigmund s pomocou križiackych vojsk chcel zlomiť odpor husitov a priviesť český národ k jednote s Cirkvou. Pretože v týchto ustavičných nepokojoch a vojnách české krajiny boli hospodársky zničené, husitské vojská z túžby po hojnej koristi a z túžby po pomste niekoľko ráz vtrhli do Uhorska a narobili Slovensku nesmierne škody. Od vpádu divých Tatárov neprežilo územie Slovenska také veľké pohromy na majetkoch i životoch ako počas vpádu týchto husitských „božích bojovníkov“, ktorí od roku 1421 často napádali Slovensko, aby sa takto pomstili na nenávidenom Žigmundovi. Roku 1421 husiti vtrhli na Považie a spustošili okolie Trenčína. Roku 1423 cez Skalicu a Trnavu prenikli ďaleko do úrodných nížin južného Slovenska, kde získali bohatú korisť. Roku 1428 vyplienili celé Považie od Bratislavy po Beckov, zanechávajúc po sebe všade stopy bezohľadného pustošenia. V nasledujúcom roku českí husiti znova vtrhli na Slovensko a mali krvavú bitku pri Trnave. Roku 1431 vnikli na Slovensko cez Jablunkovský priesmyk, znova vydrancovali Považie a prenikli až na Pohronie. O rok opanovali Skalicu a Trnavu, zmocnili sa Topoľčian a podnikali výpravy do okolia týchto miest. Veľkú pohromu priniesol Slovensku najmä vpád husitov do Spiša, kde vyplienili a podpálili Kežmarok, zničili

Červený Kláštor pri Dunajci, cisterciátske opátstvo v Štiavniku a kláštor na Skale útočiska. Oddiely husitského vojska zaplavili celé stredné Slovensko a cez Turiec prenikli až do Kremnice, odkiaľ sa vrátili s bohatou korisťou na Moravu. Tieto husitské výpravy sa opakovali až do roku 1434, keď sa vojenská sila husitov vyčerpala v bratovražednom boji. Keď roku 1436 uznali Česi Žigmunda za českého kráľa, prestali i vpády husitských vojsk na Slovensko. Keďže Žigmund umrel roku 1437 bez mužského potomka, nastali po jeho smrti znova spory o trón. V týchto sporoch malo zvláštnu a dôležitú úlohu i Slovensko. O vpádoch českých husitov na Slovensko poučuje kniha Mikuláša Mišíka Husiti na Slovensku. Pamiatka mocného pána beckovského hradu Ctibora zachovala sa podnes v mnohých ľudových povestiach. Takúto povesť spracoval básnik Ján Botto vo svojej básni Ctibor.

Ján Jiskra z Brandýsa

Po Žigmundovej smrti r. 1437 stal sa uhorským a českým kráľom jeho zať Albert Habsburský. Ale vláda nového panovníka netrvala dlho, pretože Albert už roku 1439 umrel, keď sa chystal na vojnu proti Turkom, ktorí nebezpečne ohrozovali južné hranice Uhorska. Uhorský štát bol v nebezpečenstve, a preto potreboval kráľa, ktorý by sa postavil proti tomuto nebezpečenstvu. Uhorská šľachta povolala na trón poľského kráľa Vladislava, ktorý sa zaviazal, že si vezme za manželku Alžbetu, vdovu po Albertovi. Ale keď sa Alžbete narodil syn, ktorý dostal meno Ladislav Pohrobok, Alžbeta sa zriekla manželstva s Vladislavom a dala svojho štvormesačného syna korunovať za uhorského kráľa. Keďže o krátky čas sa dal v Stolnom Belehrade korunovať i Vladislav, malo Uhorsko dvoch kráľov. Takto sa dostalo Uhorsko do nebezpečných sporov práve v časoch, keď turecké nebezpečenstvo stále rástlo. Alžbeta najala do svojich služieb vynikajúceho českého bojovníka Jána Jiskru z Brandýsa, ktorý už roku 1437 bojoval v Žigmundovom vojsku proti Turkom.

Ján Jiskra na čele žoldnierskeho vojska prišiel do Uhorska, osadil sa na Zvolenskom hrade, opanoval všetky banské mestá stredného Slovenska a bohaté obchodné mestá na východnom Slovensku. Ale Jiskra nebol jediným pánom Slovenska, pretože veľká časť západného a severného Slovenska bola v moci mocného veľmoža Pongráca zo Sv.

Zdroj: wikipedia.com

Mikuláša. Medzi obidvoma veľmožmi boli časté boje, ktoré prinášali Slovensku veľké škody, ale Pongrác udržal svoje postavenie a vytrval vo vernosti k Vladislavovi. Stolicu Turčiansku a Oravskú mal v moci poľský veľmož Mikuláš Balický, ktorý bol v príbuzenskom pomere s beckovským Ctiborom. Správcom spišských miest, ktoré roku 1412 dostali sa do zálohu Poľsku, bol Mikuláš Komorovský. Jeho brat Peter Komorovský bol liptovským županom a neskôr i pánom Oravského zámku. Jednako rozhodujúci vplyv mal na Slovensku Ján Jiskra, ktorý sa vo svojich listoch podpisuje ako „najjasnejšieho kniežaťa pána, pána Ladislava kráľa uhorského najvyšší hajtman a gróf šarišský“. R. 1443 viedol mladý uhorský a poľský kráľ Vladislav vojnu proti Turkom, ale uhorsko-poľské vojsko utrpelo r. 1444 pri Varne strašnú porážku, pri ktorej zahynul i kráľ Vladislav. Po smrti kráľa Vladislava správcom Uhorska stal sa vynikajúci bojovník Ján Huňadi, šľachtic rumunského pôvodu, ktorý chcel pokračovať v boji proti Turkom a preto chcel odstrániť Jiskru zo Slovenska. V bitke pri Lučenci r. 1451 zvíťazilo menšie vojsko Jiskrovo nad početnejším vojskom Jána Huňadiho, takže Jiskra i

potom ostal pánom Slovenska. Keď r. 1452 nastúpil na uhorský trón Ladislav Pohrobok, uhorská šľachta chcela mladého kráľa pobúriť proti Jiskrovi. Ale Jiskra nestratil priazeň kráľa Ladislava a svoje postavenie na Slovensku si uhládil i potom, keď Ladislav Pohrobok r. 1457 umrel.

Čeština na Slovensku a v Poľsku

V Jiskrových časoch udomácnila sa na Slovensku čeština, ktorá už v prvej polovici 15. storočia prenikala do krajov západného Slovenska. Česká reč, ktorá sa v časoch husitského hnutia rozšírila i do Poľska, stala sa na Slovensku popri latinčine (a nemčine v mestách) úradnou a diplomatickou rečou. Nielen veľmoži a zemania, ale onedlho i slovenské mestá vydávali svoje písomnosti v českom jazyku s hojnými slovenskými výrazmi, takže Jiskrova vláda posilnila na Slovensku slovenský živel a urýchlila čiastočne i poslovenčenie našich miest, v ktorých Slováci nadobúdajú stále viac pôdy a práv. Pobyt Jiskrových vojsk na Slovensku mal napokon i ten význam, že i mnohí Slováci si zvykli na vojenskú službu, ktorá im zabezpečovala dobré dôchodky. Slovenskí zemania vstupovali za žold i do služieb cudzích panovníkov. V 15. storočí bojovali mnohí Slováci v poľskom vojsku proti Turkom, a boli to nielen Slováci z poľsko-slovenského pohraničia, ale i z Turca, Trenčianskej, ba i zo stolíc západného a východného Slovenska. 3. Slovensko za vlády kráľa Mateja. Po smrti Ladislava Pohrobka zvolil uhorský snem za kráľa mladšieho syna Jána Huňadiho, Mateja, ktorý podľa havrana vo svojom erbe nazýval sa Corvinus. Matej ako zajatec Ladislava Pohrobka zdržiaval sa dlho v Prahe, kde sa naučil po česky.

Novému kráľovi bolo pri nastúpení na trón iba 17 rokov, ale Matej Korvín hneď od začiatku svojej vlády chcel byť skutočným vladárom. Verného a oddaného pomocníka našiel v slovenskom veľmožovi Pongrácovi zo Sv. Mikuláša. S Pongrácovou pomocou chcel očistiť Slovensko od lúpežiacich vojsk Jána Jiskru. Tak sa rozpútali na Slovensku drobné, ale krvavé boje, v ktorých mladého kráľa podporovala i slovenská šľachta. R. 1461 sa vyjednávalo o pokoj medzi Jiskrom a Matejom v Trenčíne, ale vyjednávanie nevedlo k cieľu. Len o rok neskôršie pokonal sa Matej i s Jiskrom. Jiskra vydal kráľovi všetky slovenské hrady, ktoré mal v moci, a s veľkou čiastkou svojho vojska vstúpil do služieb kráľa Mateja, aby bojoval proti Turkom. Časť Jiskrových bojovníkov, ktorí vstúpili do služieb kráľa Mateja, stala sa základom žoldnierskeho vojska, ktoré organizoval kráľ Matej ako prvé stále vojsko v Uhorsku. Okrem Čechov a Nemcov bolo v tomto žoldnierskom vojsku i mnoho Slovákov. Ale časť Jiskrovho vojska ešte i potom ostala na Slovensku. Pre toto vojsko ujal sa názov „bratříkov“, ktorí pod vedením svojich veliteľov, ako bol Ján Talafús a Peter Aksamít, pokračovali v znepokojovaní východného Slovenska. Pozostatky tohto vojska porazil kráľ Matej pri Kapušanoch. Roku 1467 vtrhol silný oddiel husitského vojska pod vedením českého bojovníka Švehlu na západné Slovensko. Toto vojsko nazval slovenský ľud „žobrákmi“, pretože už svojím vonkajším vzhľadom robilo dojem vyhladovanej tlupy. Švehla sa zastavil so svojím vojskom vo Veľkých Kostolanoch, kde sa opevnil a podnikal výpady do celého okolia. Kráľ Matej i tento oddiel porazil a veľkú časť Švehlovho vojska spolu s veliteľom dal popraviť. Po porážke husitských vojsk na Slovensku uzavrel kráľ Matej pokoj s Turkami a pustil sa do boja proti českému kráľovi Jurajovi Podebradskému, aby sa ako český kráľ mohol stať i kráľom nemeckým. Podarilo sa mu opanovať Moravu, Sliezsko i Lužice, neskôršie opanoval kráľ Matej i Viedeň a rakúske krajiny a roku 1490 vo Viedni umrel.

Úryvok z knihy Františka Hrušovského: Dejiny Slovenska

Husiti

Prvé správy o husitských vpádoch na Slovensko máme z roku 1421. keď kráľ Žigmund poveril Mikuláša Perényiho, aby bránil Trenčín a jeho okolie proti husitským tlupám'. Boli to dobrodružné pokusy husitov a odohrávali sa ďaleko od hraníc Spiša. Hoci husiti v dvadsiatych rokoch XV. storočia priamo neohrozovali Spiš, jednako mu hrozilo od nich vážne vojenské nebezpečenstvo. Česi totiž, chtiac sa zbaviť nenávideného Žigmunda, ponúkli českú korunu poľskému kráľovi Vladislavovi a keď tento ponuku neprijal, obrátili sa na jeho brata, knieža litovské – na Alexandra Vitolda. Vitold bol ochotný ujať sa českej koruny „z lásky k národu českému“. Ale nakoľko bol sám dosť starý, poslal za seba do Čiech svojho synovca Žigmunda Korybuta. Korybut prejavil v Čechách sympatiu nielen k českému národu, ale aj k husitizmu (prijímal pod dvoma spôsobmi). – Túto okolnosť využil kráľ Žigmund. Vyhlásil Poľsku vojnu, aby zabránil Poliakom nástup na český trón. Navonok však vyhlasoval, že Poliaci sympatizujú s husitizmom. Roku 1422 poslal Žigmund list Bardejovčanom, v ktorom ich – vzhľadom na vojnu s Poliakmi – žiada, aby povolali svojich obchodníkov z Poľska späť a aby poľských obchodníkov, ktorí sa zdržiavajú na bardejovskom vidieku, vypudili. Podobné prípravy musel urobiť Žigmund i na Spiši, kde poľsko-spišské styky boli ešte čulejšie ako v Šariši. Z toho dôvodu umiestnil na poľsko-spišskej a šarišskej hranici viac vojenských oddielov, v Podolínci, v Kežmarku, v Levoči, v Brezovici a v Bardejove. Z čoho možno usudzovať, že vojna sa mala odohrávať na spišských a šarišských hraniciach.

II. časť: <http://christianitas.sk/husiti-na-slovensku-ii/>

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/husiti-na-slovensku-i/>